

Biodiverse

**En global
räddningsplan för
biologisk mångfald**

Biodiverse är en tidskrift från SLU Centrum för biologisk mångfald (CBM) vid Sveriges lantbruksuniversitet. Den utkommer med ca fyra nummer per år och tar upp aktuella ämnen och händelser inom svensk naturvård och internationell naturvårdsutveckling kopplade till biologisk mångfald.

ISSN:1401-5064

Ansvarig utgivare

Torbjörn Ebenhard, CBM

Redaktör, produktion och layout

Annika Borg, CBM

Box 7012

750 07 Uppsala

Tel 018-67 12 12

Gästredaktör

Torbjörn Ebenhard, CBM

Redaktion

Annika Borg, Teresia Borgman,
Torbjörn Ebenhard, Johnny de Jong,
Håkan Tunón

biodiverse@slu.se

www.biodiverse.se

Upplaga

6 200 ex

Tryck

Taberg Media Group, Taberg

Respektive författare står för innehållet i artiklarna.

SLU Centrum för biologisk

mångfald (CBM) bedriver forskning, utrednings- och kommunikationsverksamhet om relationen mellan biologisk mångfald och samhälle. CBM kombinerar forskning inom naturvetenskap, humaniora och samhällsvetenskap i ämnesöverskridande projekt, vilket ger unika möjligheter att utveckla helhetskoncept för att förstå biologisk mångfald. CBM är en del av Sveriges lantbruksuniversitet, SLU.

Bra, men blir insatsen tillräcklig?

Foto: Annika Borg

Den 28 april 1999 beslutade Sveriges riksdag om miljömålssystemet, vilket idag inkluderar sexton miljökvalitetsmålen och ett generationsmål:

”Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser”. Kanske ett av de mest ambitiösa politiska beslut som någonsin har fattats och ett steg mot att vända utarmningen av vår natur.

År efter år har rapporterna om hur arbetet att nå miljömålen visat på mestadels sura gubbar över de mål vi inte kommer att nå. Och nästa år är det faktiskt 25 år efter det riksdagsbeslutet – en generation definieras ofta som just 25 år. Vi är inte i närheten av att nå generationsmålet.

I december förra året visade massmedia ett stort intresse för biologisk mångfald. Då hölls partsmötet inom konventionen om biologisk mångfald där målet var ett nytt globalt ramverk – ett Parisavtal för biologisk mångfald. Uppladdningen hade varit ett antal löpsedelrubriksskapande rapporter om utrotning av arter och ekosystemtjänster från olika organisationer. Resultatet av förhandlingarna och lite om de utmaningar som väntar kan vi läsa om i detta nummer av Biodiverse, i artiklar skrivna av några som var på plats i Montreal och förhandlade. Om nya internationella mål för mänskligheten att försöka uppnå. Kommer det nya ramverket att vända utvecklingen? Är det tillräckligt?

Cyniskt kan man säga att vi har sett liknande kraftsamlingar förr, egentligen med början redan 1972 i och med Stockholmskonferensen, som firade 50 år förra året.

Naturen är i kris och vi måste vända utvecklingen. 1987 kom Brundtland-kommissionens rapport *Our Common Future* som framhöll att naturen är i kris... År 1992 kom konventionen om biologisk mångfald som formulerade en strategisk plan för 2002–2010, en för 2010–2020 och nu är vi framme i en för 2020–2030. Varje förhandling har resulterat i optimism, men målpuffyllelsen har inte motsvarat förväntningarna. Är det då cyniskt att vara avvaktande och invänta den handlingskraftiga politik som ramverket borde resultera i?

Tidigare strategiska ramverk har kanske haft otydliga mål, men samtidigt har den politiska ambitionen varit alltför låg. Uppenbarligen har man tyckt att insatsen har varit för hög i förhållande till det man trodde att mänskligheten hade att vinna av att säkerställa fungerande ekosystem och ekosystemtjänster.

Nu får vi se vilka krafttag den svenska regeringen tar under den närmaste avgörande åren och om de kommer att vara tillräckliga...

Håkan Tunón
t.f. föreståndare, CBM

Det nya globala ramverket för biologisk mångfald

I detta nummer av Biodiverse förklarar vi vad det nya globala ramverket för biologisk mångfald innebär – dess långsiktiga mål (A–D) och åtgärds mål (1–23). Här kommer du först kunna läsa om vad de olika målen står för. Vi förklarar också övriga delar av ramverket – om genetiska resurser, övervakningsramverk, nationell rapportering, resursmobilisering och kapacitetsuppbyggnad.

**A⁺
1–8** Mål A + åtgärds mål 1–8

**B⁺
9–12** Mål B + åtgärds mål 9–12

**C⁺
13** Mål C + åtgärds mål 13

**D⁺
18–20** Mål D + åtgärds mål 18–20

**14–17
+
21** Åtgärds mål 14–17 & 21

**22
+
23** Åtgärds mål 22–23

DSI Digital sekvensinformation

**P, Ö
R, U** Planering, övervakning, rapportering och utvärdering

I slutet av tidningen hittar du artiklar där myndigheter och organisationer reflekterar över vad detta ramverk betyder för Sverige och vår miljöpolitik.

SLU ARTDATABANKEN

WWF

CBM

OM OMSLAGET

Tioåriga Robert talade vid COP15 om vikten av att bevara biologisk mångfald för kommande generationer. Robert är en youtuber från Kanada, (med kanalen Children's Climate Championship) som på COP15 läste upp ett brev från en sexårig flicka i Indien.

Foto: IISD/ENB | Mike Muzurakis.

IISD/ENB | Mike Muzurakis

- 04 Perspektiv från svenska delegationen: Vägen till ramverket – och framåt
- 06 Fakta: Konventionen om biologisk mångfald
- 07 Fakta: Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework
- 08 Bevara biologisk mångfald
- 10 Hållbar användning
- 12 Rättvis nyttodelning en av hörnstenarna
- 13 Genetiska resurser – även digital information regleras
- 14 Resursmobilisering och kapacitetsutveckling
- 16 Hänsyn till biodiversitet i hela samhället
- 18 Deltagande och rättigheter
- 19 Planering, övervakning, rapportering och utvärdering
- 20 Fakta: Nationellt genomförande av ramverket
- 21 Sveriges genomförande av COP15-besluten
- 22 SLU Artdatabanken: Låt de goda intentionerna förverkligas
- 24 WWF: Dags att vända kurvan
- 26 CBM: Sverige måste bidra till den globala räddningsplanen
- 28: Konferenstips!

Perspektiv från svenska delegationen:

Vägen till ramverket – och framåt

För fyra år sedan började parterna arbeta för att ta fram ett nytt ramverk för biologisk mångfald, med målet att ta beslut i oktober, 2020 i Kunming, Kina. Det blev en mycket längre väg till färdigt beslut än vad någon kunde tänka sig. Här ger Charlotta Sörqvist och Mette Svejgaard på Klimat- och näringslivsdepartementet sin syn på förhandlingsprocessen och resultatet.

Jubel utbröt i plenarsalen tidig måndag morgon den 19 december 2022 då den kinesiska miljöministern Huang Runqiu klubbade igenom Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework. Fyra års förhandlingar var därmed avslutade, och världen hade fått nya globala mål i arbetet att stoppa och vända den pågående förlusten av biologisk mångfald. Det nya ramverket är ett paket med beslutade mål, men även viktiga beslut om genomförande och uppföljning. Nu finns verktygen på plats och fokus kan skifta till genomförande.

Lång väg till Montreal

Det har varit en lång process och beslu-

ten kom två år senare än ursprungligen planerat på grund av uppskjutna möten under pandemin. Ett stort antal fysiska och digitala möten har lett fram till resultatet på partsmötet. Kanske är det så att den ovanligt långa förberedelse-tiden har bidragit till att några frågor har kunnat utvecklas mer än vad som annars hade varit möjligt; det kan ha bidragit till att ramverket faktiskt kunde antas. Samtidigt har det varit viss frustration under vägen, när arbetet har försenats och möten har skjutits upp. När det dragit ut på tiden innebar det också att förhandlare ibland blivit ersatta av nya som inte hade historiken med sig, vilket gjorde att vissa förhandlingsfrågor tog onödigt lång tid. Det blev extra tydligt under mötet i

Genève i mars 2022, som var det första fysiska förhandlingsmötet på två år. En del missförstånd behövde rätas ut och förhandlingarna tog tid.

EU-stafett med ordförandeländer

Bortsett från detta fasthöll EU-gruppen i stort sett den position som hade mejslats fram genom digitala EU-möten under flera ordförandeskap. Tyskland, som var EU-ordförande hösten 2020, hade räknat med att avsluta förhandlingarna men fick istället inrikta sig på att hålla igång EU:s arbete i den virtuella verkligheten. Våren 2021 jobbade portugiserna med att bland annat förfina positioner för uppföljning och övervakning. Särskilt uppföljningsfrågorna var komplicerade. Hösten 2021 var det Sloveniens tur och våren 2022 kunde Frankrike leda EU-gruppen under de två fysiska förhandlingsmöten som genomfördes då. Under resans gång etablerades expert- och förhandlingsgrupper för större frågor, som utöver målen i ramverket bland annat var finansiering, uppföljning och övervakning. Slutligen föll det på Tjeckien att leda EU-gruppen fram till att få förhandlingarna i mål.

Uppföljning en framgång

Det är mycket positivt att parterna till Konventionen om biologisk mångfald kunde enas om nya globala mål och ta beslut om det som behövs för att genomföra dem.

Kunming-Montreal-ramverket är ett framsteg inte så mycket enbart för

innehållet i målen men även på grund av det system för genomförande och uppföljning som finns för dem. Att man denna gång inte sköt upp finansieringsfrågorna till senare kan möjligen även det ge en snabbare start för genomförandet, än för Aichimålen som antogs i Japan 2010. Den nya ansatsen för planering, övervakning, rapportering och uppföljning kan visa sig banbrytande för att nå konventionens mål. Före COP16 ska parterna kommunicera sina nationella mål antingen i en nationell handlingsplan eller separat (om det inte har funnits förutsättningar att före COP16 revidera/uppdatera den nationella handlingsplanen). När parterna ska rapportera om sitt nationella genomförande för målen ska de använda en uppsättning huvudindikatorer som är samma för alla. De nationella handlingsplanerna, inklusive nationella mål, och den nationella rapporteringen ska ligga till grund för uppföljning på global nivå av nationella mål respektive nationella genomförandeåtgärder. Om det visar sig att ytterligare mål eller åtgärder krävs för att Kunming-Montreal-ramverket ska kunna uppnås, ska framtida partsmöten besluta om nödvändiga rekommendationer för att åstadkomma detta. De globala uppföljningarna utgör även en grund för parterna att vid behov uppdatera sina nationella handlingsplaner.

Ramverket innebär ett svar på de fem påverkansfaktorer som IPBES globala bedömning slog fast 2019. Därmed har det globala samhället enats om problembilden och satt mål för vad som behöver göras; det är ett viktigt budskap till alla aktörer i samhället i en tid då vetenskapligt framtagen kunskap inte sällan ifrågasätts.

Näringslivet höjer ambitionen

Näringslivet och den finansiella sektorn har engagerat sig i hitintills oskådad omfattning i dessa förhandlingar. Grupperingen Business for Nature ville ha obligatoriska krav för näringslivet att rapportera om sin påverkan på biologisk mångfald utifrån ambitionen att både skona naturen och att etablera konkurrensneutralitet i nyttjandet. EU-gruppen med flera parter argumenterade för detta, och åtgärds mål 15 innebär att parterna ska säkra att stora och transnationella företag och finansiella institutioner avkrävs redovisning av sin påverkan i värdekedja och portföljer. Detta är ett tydligt tecken på att krisen för biologisk mångfald nu tas på allvar utanför de grupper som traditionellt har varit engagerade.

Rysslands nyliga invasion i Ukraina satte sin prägel på inledning och avslutning av mötet i Genève våren 2022. Fram till de sista timmarna på COP15 hade dock inte Rysslands hållning som följd av kriget haft direkta konsekvenser för konventionens arbete, men vid val av delegater till byrån, kommittéer och SBSTTA- samt SBI-ordförande krävde Ryssland omröstning. När det visade sig att antalet deltagande parter i det sena skedet av mötet inte räckte för att genomföra ett val såg ordförande ingen annan utväg än att ajournera COP15. I skrivande stund är det fortsatt oklart hur detta kommer lösas. •

FÖRHANDLINGSPROCESSEN I KORTA DRAG:

December 2018: COP14 gav mandat till två valda co-chairs och en serie förberedande möten (OEWG) att ta fram utkast till ett ramverk men också till SBSTTA och SBI att föreslå delar som skulle stödja det.

Augusti 2019: OEWG1 i Nairobi, Kenya, beslutade om riktlinjer för nya ramverket.

Mars 2020: OEWG2 i Rom, Italien, förhandlade det noll-utkast till tillståndsmål, milstolpar och åtgärds mål som co-chairs lagt fram.

Mars 2021: Förberedande digitala konsultationer inom SBI och SBSTTA.

Maj-juni 2021: Digitala förhandlingar SBI3.1 och SBSTTA24.1.

Augusti 2021: Digitala förhandlingar OEWG3.1 om första utkastet till ramverk.

Mars 2022: OEWG3.2, SBI3.2, SBSTTA24.2 genomfördes fysiskt i Genève, Schweiz.

Juni 2022: OEWG4 i Nairobi, Kenya, tog fram förhandlingsutkast till COP15 för ramverket, med inledande sektioner, tillståndsmål för 2050 och åtgärds mål för 2030.

December 2022: OEWG5 förberedde utkast av ramverket för COP15.

December 2022: COP15 förhandlade hela ramverket. Beslut togs 19 december.

LÄS MER:

I Biodiverse nr 4/19 skrev Anki Weibull, Naturvårdsverket, en artikel om den process som då låg framför oss med att ta fram ett nytt ramverk för biologisk mångfald – såsom det var planerat innan pandemin bröd ut. "Nytt ramverk för biologisk mångfald: Lång väg mot nya mål".

www.biodiverse.se/articles/nytt-ramverk-for-biologisk-mangfald-langvag-mot-nya-mal/

TEXT:

Charlotta Sörqvist,
Sveriges chefsförhandlare
och delegationsledare
vid COP15,
samt ordförande för SBI3,
Naturmiljöheten,
Klimat- och näringslivs-
departementet

Mette Svejgaard,
vice delegationsledare för
svenska delegationen
vid COP15,
Naturmiljöheten,
Klimat- och näringslivs-
departementet

Foto: Sara Sällström

Foto: privat

FAKTA

Convention on
Biological Diversity

Konventionen om biologisk mångfald

En konvention är en mellanstatlig överenskommelse, som syftar till att hantera ett gemensamt problem. När konventionen om biologisk mångfald kom till var det gemensamma problemet den tilltagande förlusten av biologisk mångfald, och därmed den globala utarmningen av de naturtillgångar som försörjer alla människor.

En konvention har ingen polis eller domstol, utan hela genomförandet byggs på en ömsesidig tillit och verklig vilja att nå de mål som sätts upp. Den viljan fanns hos alla regeringar, för redan ett år efter att konventionstexten öppnats för signatur hade 168 regeringar skrivit under, och 29 december 1993 trädde konventionen i kraft, 90 dagar efter den dag då 30 staters parlament ratificerat (godkänt) sina signaturer. Idag har konventionen 196 parter; alla FN-stater utom USA är med.

Konventionens tre övergripande mål är att bevara biologisk mångfald, att nyttja mångfalden på ett hållbart sätt och att rättvist fördela nyttan som uppstår när genetiska resurser nyttjas. Konventionstextens artiklar beskriver i generella termer vad staterna åtagit sig att göra för att nå dessa mål. Vartannat år hålls ett partsmöte, då beslut tas som konkretiserar de åtgärder parterna ska vidta. Partsmötets beslut bereds av två

underorgan, ett för vetenskapliga och tekniska frågor, Subsidiary Body on Scientific, Technical and Technological Advice (SBSTTA) och ett för frågor kring genomförandet, Subsidiary Body on Implementation (SBI). Två underavtal är knutna till konventionen. Ett hanterar biosäkerhetsfrågor (Cartagenaprotokollet), och ett reglerar tillträde till genetiska resurser och fördelning av nyttan som uppstår när de nyttjas (Nagoyaprotokollet).

Vid partsmötet som hölls 2010 i Nagoya, Japan, antogs en strategisk plan för genomförandet av konventionen, med en uppsättning mål som skulle nås till 2020. Dessa kallas ofta Aichimålen, efter prefekturen Aichi, där Nagoya ligger. När måluppfyllelsen utvärderades inför COP14, som hölls 2018, stod det klart att konventionens parter misslyckats med att nå samtliga mål, även om många framsteg gjorts. Därför startades en process för att ta fram ett nytt globalt ramverk för biologisk mångfald, för beslut vid nästa partsmöte, COP15. •

ISD / Alica Muzarebiti

ISD / Alica Muzarebiti

Överst: Elizabeth Maruma Mrema, generalsekreterare för CBD under hela förhandlingsprocessen. Nederst: David Cooper, dåvarande vice generalsekreterare, som nu efterträtt Elizabeth Maruma Mrema, från februari 2023.

CBD:

Konventionen om biologisk mångfald kallas ibland Riokonventionen, efter Rio de Janeiro, där konventionstexten öppnades för signatur. Förkortningen CBD kommer från den engelska titeln Convention on Biological Diversity.

COP:

Konventionens högsta beslutande församling är partsmötet, COP, efter det engelska Conference of Parties. Partsmöten numreras, och det som hölls i december 2022 var COP15. Många andra konventioner har också partsmöten som benämns COP, till exempel klimatkonventionen.

FAKTA

Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework

Det nya ramverk som antogs vid COP15 innehåller en strategisk plan för konventionen, med en vision och mål till 2050, en mission och åtgärds mål till 2030, och beslut om processer för genomförandet.

Ramverkets vision är att år 2050 ska människan leva i harmoni med naturen. Det innebär att den biologiska mångfalden är värderad, bevarad, restaurerad och hållbart brukad, så att ekosystemtjänster upprätthålls och kan fortsätta ge alla människor livsnödvändiga naturnyttor, samtidigt som planetens hälsa bevaras. För att möjliggöra detta formulerades en mission för tiden fram till 2030: Att genast vidta åtgärder för att stoppa och vända förlusten av biologisk mångfald och ge naturen en möjlighet att återhämta sig, för människans och planetens bästa, genom att bevara och hållbart nyttja den biologiska mångfalden, säkerställa en rättvis fördelning av de nyttor som kommer av nyttjandet av genetiska resurser, och säkra de resurser som genomförandet kräver.

Fyra långsiktiga mål beskriver olika tillstånd som ska uppnås senast år 2050. Mål A handlar om tillståndet för all biologisk mångfald, mål B om hållbart nyttjande och ekosystemtjänster, mål C om rättvis fördelning av de genetiska resursernas nyttor, och mål D om att alla typer av resurser för genomförandet av ramverket ska vara tillgängliga för världens länder.

Tjugotre åtgärds mål specificerar vad som behöver göras fram till 2030, för att vi då ska vara på väg mot 2050-målen. Åtgärds mål 1–8 handlar om att minska de direkta hoten mot biologisk mångfald, medan åtgärds mål 9–13 fokuserar på den biologiska mångfaldens möjligheter att leverera de naturnyttor som försörjer alla människor, och åtgärds mål 14–23

ger redskap för ramverkets genomförande. Samtidigt handlar många av målen 9–23 om att åtgärda de indirekta drivkrafter i samhället som ytterst orsakar hoten mot biologisk mångfald.

Alla mål i ramverket är globala, och alla parter förväntas bidra till att de nås, men målen är inte nödvändigtvis direkt överförbara till den nationella nivån. Olika länder kan komma att behöva vidta olika åtgärder. •

RAMVERKET BESTÅR AV SJU OLIKA BESLUTSDOKUMENT:

15/4 Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework, med vision, mission och mål.

15/5 Övervakningsramverk för global uppföljning.

15/6 Mekanismer för nationell planering, övervakning och rapportering.

15/7 Resursmobilisering.

15/8 Kapacitetsuppbyggnad och tekniskt/vetenskapligt samarbete.

15/9 Hantering av digital sekvensinformation.

15/13 Samarbete med andra konventioner och organisationer.

Det femtonde partsmötet hölls i Montreal, Kanada.

LÄS MER:

Alla beslutsdokument från COP15 finns att läsa på CBD:s webbsidor: www.cbd.int/decisions

15 är COP-numret, och de olika beslutsdokumenterna numreras löpande.

TEXTER PÅ UPPSLAGET:

Torbjörn Ebenhard,
forskningsledare vid CBM,
förhandlare för EU
under COP15

Foto: Annika Borg

Bevara biologisk mångfald

Mål A i det nya ramverket anger det tillstånd den biologiska mångfalden ska uppnå senast år 2050, med avseende på både ekosystem, arter och genetisk variation. Ekosystemens motståndskraft och ekologiska kvaliteter ska vara bevarade, eller restaurerade i områden som varit utarmade.

Detta gäller alla typer av ekosystem, inklusive dem som människan använder, både brukade skogar, odlingslandskap och stadsmiljöer. Samtidigt ska också arean naturliga (eller naturlika) ekosystem ha ökat signifikant. Från år 2050 ska inga kända hotade arter utrotas på grund av mänsklig påverkan, utdöenderisken för alla hotade arter ska ha minskat tiofalt, och alla inhemska vilda arter ska ha nått en livskraftig populationsstorlek. Alla vilda och domesticerade arters genetiska mångfald ska bevaras, så att de behåller sin förmåga att anpassa sig efter nya miljöförhållanden.

Mål A beskriver genomgående vad som ska ha åstadkommit år 2050, men det saknar milstolpar. Flera parter, inklusive Sverige och EU, förespråkade mätbara mål för ekosystem, arter och gener även för 2030, men så blev det inte, och målen för 2050 är huvudsakligen uttryckta i kvalitativa termer, inte kvantitativa.

Minska hoten mot den biologiska mångfalden

Åtgärds mål 1–8 i ramverket handlar om de åtgärder som måste vidtas senast år 2030 för att minska de direkta drivkrafterna bakom förlusten av biologisk mångfald: icke hållbar markanvändning, överexploatering av arter, invasiva främmande arter, föroreningar och klimatförändringar. Åtgärds mål 1 säger att hela planetens yta ska vara föremål för markanvändningsplaner som beaktar biologisk mångfald, med målet att bevara områden som är viktiga för biologisk mångfald, till exempel naturliga och intakta ekosystem. Trettio

procent av alla utarmade eller förstörda ekosystem ska vara under restaurering (mål 2), både för att höja naturvärden och för att öka produktionen av ekosystemtjänster i brukade områden.

Ett problem är att det inte finns någon globalt accepterad definition för vilka ekosystem som ska betraktas som utarmade, vilket öppnar för ett godtycke i tillämpningen. EU föreslog istället ett restaureringsmål uttryckt i absoluta mått, i hektar, men det accepterades inte av andra parter.

Åtgärds mål 3 anger att 30 procent av alla land- och vattenområden ska ges ett effektivt skydd, genom formellt skyddade områden, som nationalparker och naturreservat, eller genom andra områdesbaserade skyddsformer, som frivilliga avsättningar inom sektorerna. Målet ska inte tolkas som att 30 procent av planetens yta kommer att undantas från mänsklig verksamhet, tvärtom kommer många skyddade områden att rymma människor, inte minst urfolk.

Över 40 000 arter bedöms som globalt hotade, och många av dem behöver akuta åtgärder för att överleva. Åtgärds mål 4 ställer höga krav på omedelbara åtgärder för att bevara arter, minska utdöenderisken och stoppa artutrotningen, men även på åtgärder för att bevara alla arters genetiska mångfald, och för att lösa konflikter mellan vilda djur och människor. Allt nyttjande av vilda arter, och all handel med dem, ska vara hållbart, lagligt och säkert (åtgärds mål 5), så att både överexploatering av arter och spridning av sjukdomsallstrare förhindras (vi behöver ingen ny pandemi!). Invasiva främmande arters negativa effekter på inhemska biologisk mångfald ska elimineras.

TEXT:

Torbjörn Ebenhard, forskningsledare vid CBM, förhandlare för EU under COP15

Foto: Annika Berg

ras eller minskas (åtgärds mål 6), både genom kontroll av spridningsvägar, minskad introduktion och etablering av främmande arter, i synnerhet sådana som är kända för sina negativa effekter, och genom effektivare bekämpning av arter som kommit in i landet.

Alla sorters föroreningar ska begränsas till nivåer som inte är skadliga för biologisk mångfald och ekosystemens funktioner och tjänster (åtgärds mål 7), och i synnerhet ska mängden gödningsämnen som läcker från brukade områden halveras. Även de risker olika bekämpningsmedel medför ska halveras. Under förhandlingarna diskuterades att halvera mängden bekämpningsmedel som används, men det ansågs vara en mindre effektiv åtgärd, och sannolikt kontraproduktiv, eftersom det kan leda till att farligare bekämpningsmedel används, om än i mindre mängder. Åtgärder ska också sättas in för att på sikt kunna eliminera alla plastföroreningar. Klimatförändringens skadliga effekter på biologisk mångfald ska minimeras genom naturbaserade lösningar (åtgärds mål 8), för att minska nettoutsläpp av växthusgaser, för anpassningsåtgärder och för att minska risken för klimatrelaterade katastrofer. Sådana åtgärder måste dock alltid utformas så att de inte i sig utgör ett hot mot biologisk mångfald.

Ambitionsnivå?

Sammantaget utgör mål A och åtgärds mål 1–8 ett kraftfullt paket med specificerade resultat som ska uppnås senast år 2050, och åtgärder som ska säkerställa att vi år 2030 är på väg att nå dessa. Ambitionsnivån är nominellt minst lika hög som i de tidigare Aichimålen, och i flera fall betydligt högre. Givet att Aichimålen skulle vara uppnådda år 2020, och vi nu har mål som ska vara uppfyllda till 2030 eller 2050, kan det ändå ses som en sänkning av ambitionsnivån i flera fall. EU:s ambitionsnivå var för flera mål betydligt högre, och jämfört med vad som fanns i EU:s förhandlingsposition är färre av de nya målen uttryckta i kvantitativa, mätbara termer, vilket försvårar uppföljningen. •

Foto: Clarisse Kehler Siebert

Bilderna uppifrån och ner: Charlotta Sörqvist, svensk delegationsledare, och Karin Seydlitz, kansliråd vid UD, under en paus i förhandlingarna.

Demonstration utanför COP15.

Foto: Maite Timpfe

EU:s Virginie Dumoulin vid förhandling av ett av åtgärds målen. Måltexterna förhandlades ord för ord, och textens utveckling följdes på storskrmar.

Kanadas premiärminister Justin Trudeau talar vid mötets öppningsplenar.

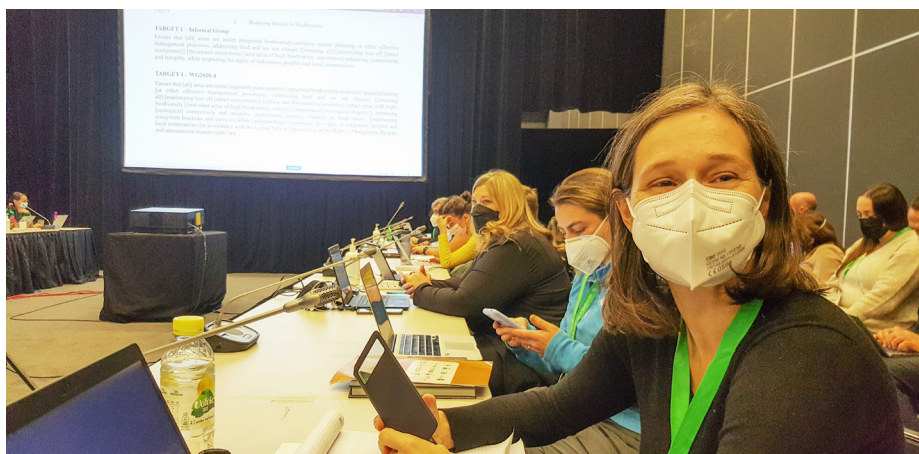

Foto: Torbjörn Ebenherd

Foto: Torbjörn Ebenherd

Hållbar användning

Ramverkets andra långsiktiga mål fokuserar på att människans användning av den biologiska mångfalden måste ske på ett hållbart sätt. Det kommer från insikten att det inte bara går att bevara natur för att vi ska kunna stoppa förlust av viktiga värden. Minst lika viktigt är att jord- och skogsbruk, fiske, infrastruktur och annat inte utarmar ekosystemen.

När utvecklingen av det globala ramverket för biologisk mångfald startade efter COP14 i Sharm El-Sheikh i Egypten år 2018, efterfrågade flera parter, särskilt från den afrikanska och latinamerikanska gruppen, ett mer balanserat tillvägagångssätt, som reflekterar konventionens alla tre syften och inte bara fokuserar på bevarande. Tillståndsmål B och relaterade åtgärds-mål 9–12 ska ta itu med CBD:s andra syfte, att biologisk mångfald och dess komponenter ska användas hållbart. Vad ”hållbar användning” betyder definieras i CBD:s artikel 2 (se faktaruta intill).

Rubriken i ramverket för tillståndsmål B och relaterade åtgärds-mål 9–13 är ”att möta människors behov genom hållbar användning och delning av nyttor”. Sista delen (delning av nyttor) hänvisar till åtgärds-mål 13 och CBD:s tredje syfte (läs mer på sidan 12). Tidiga utkast till mål B fokuserade mest på att naturen skulle möta människors behov och tillhandahålla resurser, till exempel att bidra med mat och rent vatten till en växande befolkning, och genom att förbättra motståndskraft mot naturkatastrofer och klimatförändringar. Alla dessa grundläggande behov adresseras också av olika hållbarhetsmål i Agenda 2030, exempelvis mål 2, 6, 11 och 13.

Forskning har dock visat att ökad användning av naturresurser har bidragit till minskad biologisk mångfald och utarmade ekosystemtjänster.

Hållbar användning för nuvarande och framtida generationer

Den slutliga versionen av tillståndsmål B har nu fyra nyckelelement som ska uppnås till 2050: 1) att använda biologisk mångfald och ekosystemtjänster på ett hållbart sätt, 2) att erkänna deras värde, vilket betyder att beakta naturens monetära såväl som icke-monetära värde i beslutsprocesser, (något som också tas upp i åtgärds-mål 14), 3) att ekosystemtjänster som har utarmats ska återställas till 2050 och 4) att målet ska stödja uppnåendet av hållbar utveckling till nytta för nuvarande och framtida generationer.

Ett element som ingår i definitionen av hållbar användning, och som parterna kom överens om 1992, återspeglas dock inte uttryckligen i mål B, nämligen att den hållbara användningen ska ske på ett sätt och i en utsträckning som inte leder till en långsiktig minskning av biologisk mångfald. Aichimål 4, som antogs 2010, krävde att parterna skulle ta nödvändiga steg för att påverkan av användningen av naturresurser skulle reduceras till nivåer inom säkra ekologiska gränser. Utkastet till mål B

Naturvårdsverkets Malte Timpte och Clarisse Kehler Siebert bemannar Sveriges plats i plenarsalen.

inkluderade etappmålet att minska det ekologiska fotavtrycket till 2030 och att hålla det inom planetära gränser från 2050, men dessa element stöddes inte av alla parter. Åtgärds-mål 16 uppmanar dock fortfarande till att minska konsumtionens globala fotavtryck på ett rättvist sätt och att avsevärt minska överkonsumtionen till 2030.

Hållbar användning av vilda arter

Åtgärds-mål 9 är kopplat till åtgärds-mål 5, som syftar till att undvika överexploatering av vilda arter orsakad av

ohållbar och olaglig användning, skörd och handel. Mål 9 fokuserar mer på den hållbara användningen och förvaltningen av vilda arter. Användningen ska ge sociala, ekonomiska och miljömässiga fördelar för människor, särskilt dem i utsatta situationer och dem som är mest beroende av biologisk mångfald. Sedvanligt hållbart nyttjande av urfolk och lokalsamhällen ska skyddas och uppmuntras. Målet öppnar dock också upp för en bredare användning, till exempel inom medicin, kosmetik eller turism genom hållbara biodiversitetsbaserade aktiviteter, produkter och tjänster.

Förvaltning av brukade system

Åtgärds mål 10 syftar till att säkerställa att områden med jordbruk, vattenbruk, fiske och skogsbruk förvaltas hållbart till 2030 genom att tillämpa metoder som är skonsamma för biologisk mångfald, exempelvis agroekologi eller andra innovativa metoder. Dessa tillvägagångssätt ska bidra till produktionssystemens motståndskraft och långsiktiga effektivitet och produktivitet, och till livsmedelssäkerhet, bevarande och återställande av biologisk mångfald och ekosystemfunktioner och -tjänster. Under förhandlingarna diskuterades länge vilka hållbara metoder som skulle lyftas fram och huruvida ökad produktivitet är i linje med CBD:s syfte. Hållbar intensifiering till exempel syftar till att öka skörden på redan använd mark genom effektivare teknik och resursanvändning, och samtidigt minska miljöpåverkan, men inte alla intensifieringsmetoder är okontroversiella.

Motståndskraftiga ekosystemtjänster

Åtgärds mål 11 kräver att partsländerna ska återställa, upprätthålla och förstärka naturens bidrag till människor, inklusive ekosystemfunktioner och -tjänster, såsom reglering av luft, vatten och klimat, markhälsa, pollinering och minskning av sjukdomsrisik, samt skydd mot naturkatastrofer. Detta ska åstadkommas genom naturbaserade lösningar eller ekosystembaserade tillvägagångssätt. Målet är särskilt viktigt eftersom IPBES i sin globala rapport har kommit fram till att de flesta reglerande ekosystemtjänster minskar, medan utvinning av naturresurser för mat, material och energi har ökat.

Mer biologisk mångfald i städerna

Åtgärds mål 12 var det enda mål som parterna kunde enas om innan förhandlingarna vid COP15 startade. Den biologiska mångfaldens roll i städer ingick inte i Aichimålen från 2010 och täcks endast indirekt i hållbarhetsmål 11 om hållbara städer och samhällen. På grund av den fortskridande urbaniseringen ansågs detta vara en viktig lucka att ta itu med i det nya ramverket. IPBES globala rapport och Global Biodiversity Outlook 5 uppmanar till en hållbar omställning av städer och infrastruktur och att främja gröna och blå områden för att säkerställa och öka ekosystemtjänster såsom buller- och temperaturreglering, rening av luft och vatten, skydd mot översvämningar, lokal matproduktion eller bidrag till människors livskvalitet. Så kallad grön eller blå infrastruktur som stadsträdgårdar, ökad vegetation i tätt bebyggda områden, gröna hustak eller naturliga vattendrag anses vara en del av lösningen. Åtgärds mål 12 kräver nu en avsevärd ökning av gröna och blå områdens area, kvalitet och konnektivitet i städer och tätbebyggda områden. En stadsplanering som tar hänsyn till biologisk mångfald och ekosystemfunktioner och -tjänster bör säkerställas och tillgången till dessa områden bör ökas för att förbättra människors hälsa, välbefinnande och relation till naturen. •

HÅLLBAR ANVÄNDNING

CBD artikel 2: "Hållbar användning" innebär nyttjande av komponenter av biologisk mångfald på ett sätt och i en utsträckning som inte leder till långsiktig minskning av biologisk mångfald, varigenom dess potential att tillgodose nuvarande och kommande generationers behov och förväntningar bibehålls.

LÄS MER:

IPBES (2019). *Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services*. S. Diaz m. fl. (red.). IPBES-sekretariatet, Bonn, Tyskland.

Secretariat of the Convention on Biological Diversity (2020). *Global Biodiversity Outlook 5*. The Global Biodiversity Outlook 5. Montreal, Kanada. Finns att läsa på:

www.cbd.int/GBO5

Agenda 2030:

www.regeringen.se sök på "Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling".

Mer om "sedvanligt hållbart nyttjande": Naturvårdsverket & Sametinget (2018). *Traditionell kunskap för bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald. Förslag på åtgärder för implementering av artiklarna 8(j) och 10(c) i Konventionen om biologisk mångfald (CBD)*.

www.sametinget.se/120034

TEXT:
Malte Timpte,
handläggare för biologisk
mångfald, EU-enheten,
Naturvårdsverket

Rättvis nyttodelning en av hörnstenarna

LÄS MER:

The Nagoya Protocol
on Access and
Benefit-sharing:
www.cbd.int

Sharing nature's genetic
resources: [environment.
ec.europa.eu/topics/
nature-and-biodiversity/
sharing-natures-gene-
tic-resources_en](http://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/sharing-natures-genetic-resources_en)

Genetiska resurser,
Nagoyaprotokollet:
[www.naturvardsverket.
se/vagledning-och-stod/
arter-och-artskydd/ge-
netiska-resurser-nagoy-
aprotokollet/](http://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/arter-och-artskydd/genetiska-resurser-nagoyaprotokollet/)

SFS 2016:858
*Förordning om an-
vändning av genetiska
resurser och traditionell
kunskap om sådana re-
surser.* Regeringskansliet,
Stockholm.

Digital sequence informa-
tion on genetic resources:
www.cbd.int/dsi-gr/

TEXT:

Inkeri Ahonen,
Artenheten,
Naturvårdsverket

Foto: Naturvårdsverket

Mål C och åtgärds mål 13 är relaterade till CBD:s tredje syfte, rättvis nyttodelning från användningen av genetiska resurser. Detta är även implementerat med Nagoyaprotokollet som trädde i kraft 2014. Mål C och åtgärds mål 13 är dock bredare i sin omfattning än Nagoyaprotokollet.

Mål C uppmanar till rättvis ("fair and equitable") fördelning av både monetär och icke-monetär nytta som uppstår vid användningen av genetiska resurser och traditionell kunskap som rör genetiska resurser (vilket är Nagoyaprotokollets fokusområde), men även vid användningen av digital sekvensinformation om genetiska resurser (DSI). Huruvida nyttodelning från DSI skulle få vara med i målformuleringen var en stor tvistefråga under förhandlingarna. I och med att ett beslut om att etablera en multilateral mekanism för nyttodelning från DSI togs, blev hänvisningar till DSI dock acceptabla även för parter som hade varit emot dem, bland annat EU. (Läs mer om DSI på nästa sida.)

Mål C fastslår att det ska bli en betydande ökning i nyttodelning fram till 2050. EU och vissa andra parter var starkt emot en sådan skrivning eftersom information om hittills förverkligad nyttodelning är så bristfällig att det inte går att mäta eventuell ökning. Dessutom har parterna egentligen inte makt att öka nyttodelning eftersom det beror på forskares och privata sektorns intresse att utnyttja genetiska resurser. Skrivningen godkändes dock som en del av paketlösningen. All ökning i nyttodelning från DSI kan i sig anses vara betydande, eftersom ingen nyttodelning från den har skett tidigare. En viktig fråga med tanke på mätning av nyttodelning är också hur man mäter det monetära värdet av icke-monetär nytta, till exempel värdet av utbildning, samarbete eller kulturellt utbyte.

Nyttodelning ska ske i enlighet med internationellt antagna nyttodelningsinstrument, vilket utvidgar målet utöver CBD och Nagoyaprotokollet. Det finns dock inte någon fastslagen lista över vilka andra instrument som ska beaktas och det är inte klart hur informationen om nyttodelning från dessa samlas. Nyttodelningen ska bidra till bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald, vilket är en mer bestämd skrivning än den i Nagoyaprotokollet som endast uppmantrar leverantörer och användare att använda vinsten till dessa ändamål.

Frågan om urfolk och lokalsamhällen som mottagare av nyttodelning väckte diskussion under förhandlingarna. Frågan restes huruvida de borde vara primära mottagare eller bara viktiga sådana. Formuleringen blev något vag: de betraktas som mottagare "om så är lämpligt" (as appropriate). Traditionell kunskap som rör genetiska resurser ska skyddas, men det framgår inte hur skyddet är relaterat till användningen av kunskapen.

Som verktyg för att nå mål C efterlyser åtgärds mål 13 effektiva juridiska, policyrelaterade, administrativa och kapacitetsuppbyggande åtgärder. Denna formulering är i viss utsträckning i linje med EU:s inställning att parter endast kan skapa gynnsamma omständigheter för nyttodelning och underlätta tillträde till genetiska resurser. Parterna ska möjliggöra en betydande ökning av nyttodelningen redan fram till 2030.

Detta är en utmaning som kräver att man omedelbart börjar planera för lämpliga åtgärder för det. •

Genetiska resurser – även digital information regleras

Numera finns stora mängder genetisk information i databaser. De länder som har värdefulla genetiska resurser vill få del av nyttan sådan information kan utgöra. I det nya globala ramverket finns därför ett beslut om att även användning av digital information om genetiska resurser ska bli föremål för nyttodelning.

Bakgrunden till beslutet om digital sekvensinformation (DSI) är konventionens ”tredje ben”, det vill säga tillträde till genetiska resurser och nyttodelning från användningen av dem. Ett exempel kan vara att ett läkemedelsföretag använder sig av en växt för att utveckla ett nytt läkemedel. Enligt dagens regler ska läkemedelsföretaget komma överens med landet där växten insamlats om hur eventuella vinster från försäljning av läkemedlet ska delas mellan företaget och landet. Teknisk utveckling har inneburit att information om genetiska resurser i allt högre grad hanteras digitalt, i stora databaser för DSI. Som regelverket ser ut idag omfattas alltså inte användning av sådan digital information av regler om nyttodelning. Flera parter inom CBD har under en längre period drivit att även användning av denna digitala information om genetiska resurser ska omfattas av något slags krav på nyttodelning. En bärande tanke är att de vinster som delas med ett land ska kunna användas för åtgärder som är relevanta för bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald – det vill säga ett bättre genomförande av konventionen.

Kärnan i beslutet om DSI från Montreal är att parterna nu är överens om att nyttodelning

bör tillämpas också på användning av DSI om genetiska resurser. Parterna beslutade att etablera en multilateral mekanism, inklusive en global fond, som ett verktyg för att ombesörja nyttodelningen. En multilateral lösning innebär i praktiken att alla användare ska förhålla sig till ett samlat regelverk som gäller oavsett varifrån den digitala sekvensinformationen kommer. Det förväntas minska komplexiteten och den administrativa bördan, både för användare av DSI och för ursprungslandet.

Detaljerna återstår

Men detaljerna i den multilaterala mekanismen är ännu inte beslutade. I beslutet från Montreal har parterna därför också kommit överens om en fortsatt process för att utveckla och operationalisera den multilaterala mekanismen. Processen ska pågå till nästa partsmöte, COP16, och arbetet kommer att bedrivas i en särskild arbetsgrupp som är den arbetsform som brukar användas när mer komplicerade frågor ska hanteras mellan partsmöten.

En utgångspunkt för de fortsatta förhandlingarna kommer vara ett antal kriterier som en lösning på DSI-frågan ska uppnå, och som listas i beslutet. Det handlar om aspekter så som genomförbarhet, juridisk tydlighet, och att lösningen inte ska hindra forskning och utveckling.

I beslutet har också konventionens sekretariat fått i uppdrag att låta genomföra ett antal studier som ska fungera som ett kunskapsunderlag för de fortsatta förhandlingarna.

Det är framför allt biodiversitetsrika utvecklingsländer som velat ha nyttodelning från användning av DSI, medan EU och många andra utvecklade länder har varit skeptiska på grund av en rädsla att en eventuell lösning ska hindra fri och öppen tillgång till DSI som numer anses vara kritisk forskningsinfrastruktur. Förhoppningsvis kan parterna i de fortsatta förhandlingarna hitta konstruktiva vägar för att nå en mer detaljerad överenskommelse vid nästa partsmöte. •

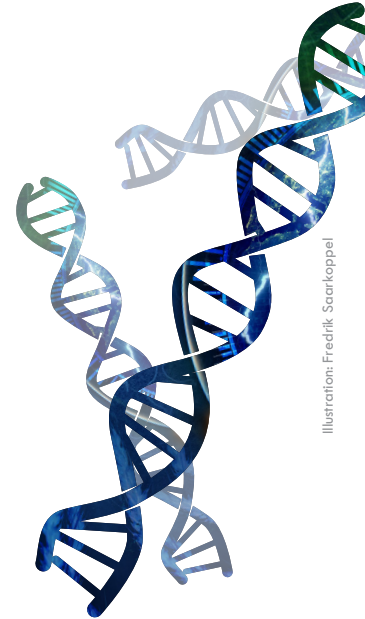

Illustration: Fredrik Saar-koppel

Tillträde och nyttodelning kallas i detta sammanhang *Access and Benefit Sharing, ABS*.

TEXT:

Fredrik Granath,
departementssekreterare,
Naturmiljöenheten, Klimat-
och näringslivsdepartementet

Foto: Naturvårdsverket

Resursmobilisering och kapacitetsutveckling

Det fjärde av ramverkets huvudmål (Mål D) handlar bland annat om hur ekonomiska och kunskapsmässiga resurser ska säkras och fördelas så att världens länder får samma chans att genomföra sina åtaganden.

En av de verkligt viktiga nycklarna för att få till en överenskommelse om ett nytt globalt ramverk mellan världens länder under partsmötet var frågan om resursmobilisering. Inför mötet var skiljelinjerna tydliga, då utvecklade länder inte var beredda att gå med på långtgående krav kring finansiering om inte ramverket blev tillräckligt ambitiöst. Samtidigt ansåg många utvecklingsländer att det behövdes mer resurser för att motsvara ökade ambitioner.

Frågan om resursmobilisering hantades dels som en separat agendapunkt, med syfte att fatta beslut om en strategi, samt i förhandlingarna om det nya globala ramverket, där ett mål (mål D) och två åtgärdsområden (18 och 19) handlar om resursgapet och de resurser som krävs för att genomföra de överenskomna åtgärderna.

På förhand såg det ut som att tre delar inom förhandlingarna om resursmobilisering skulle behöva lösas för att parterna skulle komma överens. För det första hur stora summor som behövde avsättas årligen, och om det skulle vara kvantitativa summor eller procent. För det andra hur målet om minskade skadliga subventioner behövde formuleras, och för det tredje om det skulle

gå att nå en kompromiss runt utvecklingsländernas krav på att skapa en helt ny fond för biologisk mångfald.

Diskussioner om en fond

Väl under mötet överskuggades förhandlingarna helt av frågan om en ny fond. Flera utvecklingsländer med Brasilien i spetsen hade krav på att parterna skulle komma överens om att etablera en helt ny global fond för biologisk mångfald. Tanken liknade den gröna klimatfonden, Green Climate Fund (GCF), som fördelar offentliga medel till klimatåtgärder i utvecklingsländer. Samtidigt fanns ett stort motstånd mot detta från EU och andra givarländer, framförallt på grund av att den globala miljöfonden, Global Environment Facility (GEF), redan fördelar medel till åtgärder för att skydda biologisk mångfald. Dessutom visar erfarenheten att det tar lång tid och mycket resurser att etablera en helt ny fond.

Lösningen blev ett beslut att under 2023 etablera en tillfällig särskild Trust Fund under den globala miljöfonden GEF för åren 2023–2030. Denna fond ska vara tillgänglig för utvecklingsländer och öppen för att vid sidan av offentliga medel även ta emot medel från såväl näringslivet som filantroper. Ett särskilt fokus ska vara på de minst

utvecklade länderna och små önationer under utveckling. Utöver detta ska en process inledas för att utvärdera och analysera förutsättningarna för en ny fristående fond.

Starkt kopplat till förhandlingarna om en ny fond är förhandlingarna om den redan existerande finansiella mekanismen, det vill säga den institutionella struktur som är kopplad till konventionen. För CBD är det den globala miljöfonden GEF som sedan 1996 tjänat som sådan. GEF:s roll ifrågasätts dock av många utvecklingsländer, vilket har lett till kravet på att en ny fond ska etableras. I beslutet om den finansiella mekanismen inkluderas en identisk text om inrättande av den nya fonden under GEF som den i beslutet för resursmobilisering.

Mobilisera finansiella resurser

Sverige kommer under året att engagera sig i arbetet med GEF för att etableringen av den nya Trust Fund ska gå snabbt och smidigt. Det mottagarländerna framförallt efterlyser är att processerna för att ansöka om och få tillgång till medel för genomförande av åtgärderna i det nya globala ramverket ska vara snabba och enkla.

I det nya globala ramverket fastställs i mål D det som kallas finansieringsgapet

Foto: Torbjörn Ebenhard

EU:s medlemsstater samlades varje dag under COP15 för att enas om en gemensam förhandlingsposition.

till 700 miljarder amerikanska dollar (USD) per år. Det är de resurser som man bedömer behöver fördelas till åtgärder för att skydda och bevara biologisk mångfald, eller omfördelas från verksamheter som utarmar biologisk mångfald. I åtgärds mål 18 anges kvantitativa nivåer för utfasning av miljöskadliga subventioner. Närmare bestämt att incitament och subventioner som är skadliga för biologisk mångfald ska minskas med minst 500 miljarder USD per år. I åtgärds mål 19 anges målsättningen för total årlig resursmobilisering till 200 miljarder USD per år. Åtgärds målet gör också tydligt att finansieringen ska komma från inhemsk resursmobilisering såväl som från internationella finansiella flöden, inklusive både offentliga och privata medel. Internationella finansieringsflöden ska enligt åtgärds mål 19 uppgå till 20 miljarder USD per år till 2025, och 30 miljarder USD per år till 2030. Denna summa inkluderar alla internationella finansieringsflöden, inklusive, men inte begränsat till, bistånd. Detta gör nivån möjlig att nå samtidigt som den inte innebär några kvantitativa globala åtaganden specifikt för bistånd.

Beslutet om resursmobilisering omfattar också en preliminär strategi, som ska revideras på kommande partsmöte. Detta var en lösning på problemet att ramverket utvecklades parallellt med strategin och det slutliga innehållet därför inte var helt känt. Det var också ett sätt att hantera det faktum att parterna fortfarande inte är helt överens om den bästa vägen framåt

för att kanalisera pengar till genomförandet av ramverket. Andra viktiga delar är uppmaningen till parterna att utveckla, uppdatera och implementera nationella finansieringsplaner för biologisk mångfald, eller liknande instrument. Planerna ska baseras på ländernas nationella strategier och åtgärdsplaner för biologisk mångfald.

Kapacitetsutveckling en viktig del

Kapacitetsutveckling ingår som en viktig del inom CBD och genomförandet av konventionen. I åtgärds mål 20 sattes mål att stärka kapacitetsutvecklingen och överföringen av teknologi och samarbete inom innovation och forskning mellan länder i Nord och Syd, men även mellan länder i Syd. Andra viktiga komponenter är en ökad ambition att stödja gemensamt framtagande av teknologi och gemensamma forskningsprogram om bevarande av biologisk mångfald och det hållbara användandet av biologisk mångfald. Av stor vikt är även att bidra till att utveckla ländernas kapacitet för att kunna följa upp och rapportera på de indikatorer som har tagits fram för ramverket.

Slutligen kan man konstatera att beslutet för resursmobilisering tydligt pekar på vikten av inhemsk resursmobilisering för att nå det nya ramverkets mål. Bistånd är fortfarande viktigt men alla världens länder kommer behöva avsätta mer nationella medel för att uppfylla sina internationella åtaganden. •

TEXT:

Anna Axelsson, metod- och ämnesföreträdare, biologisk mångfald, Sida

Jan Wärnbäck, metod- och ämnesföreträdare, miljö & klimat, Sida

Foto: Martin Hult

Foto: privat

Hänsyn till biodiversitet i hela samhället

I alla politiska beslut behöver världens länder nu ta hänsyn till perspektivet med biologisk mångfald, för att det ska kunna gå att vända de negativa trenderna. Företag och hela den finansiella sektorn måste också redovisa hur deras verksamhet påverkar arter och ekosystem.

Atgärds målen 14 till 17 i CBD:s nya globala ramverk sätter ambitionen för en bättre integrering i samhällets olika politiska och ekonomiska sektorer av hänsyn till och skydd av biologisk mångfald och dess värden, till exempel de ekosystemtjänster som människan kan få ut av den biologiska mångfalden i form av ren luft, livsmedel med mera. Målet handlar också om hur medborgare i alla länder ska få möjligheten att göra mer hållbara konsumentval för att minska negativ påverkan av konsumtion och produktion på natur och biologisk mångfald.

Ambitionsnivån i de nya målen 14 till 16 är hög och i vissa fall har de en högre målsättning än det tidigare strategiska ramverket med mål mellan 2011–2020. Det gäller till exempel den starka skrivningen om företagens rapportering i åtgärds målet 15. Ambitionsnivån i mål 17 är låg, då den i princip upprepar åtaganden om biosäkerhet som parterna redan har gjort under CBD-konventionens underavtal om biosäkerhet (Cartagenaprotokollet) men målet säkerställer att frågor om biosäkerhet finns kvar i det globala ramverket. Utmaningen framöver kommer att vara att hitta ett sätt att mäta genomförandet eftersom partsmötet i december 2022 inte hade möjlighet att enas om indikatorer

för dessa mål. Det återstår ett relativt omfattande arbete för parterna till konventionen att inför nästa partsmöte, COP16, arbeta på att hitta relevanta och lämpliga indikatorer som kan fanga alla delar av målen.

Hänsyn i alla politiska beslut

I åtgärds mål 14 anges att regeringar ska se till att biologisk mångfald och dess värden är fullt integrerade i alla policybeslut som fattas, i planering och i strategier för fattigdomsbekämpning med mera, med ett särskilt fokus på de sektorer som har störst påverkan på den biologiska mångfalden. Målet kompletterar tidigare beslut som partsmötena under CBD har fattat om integrering av biologisk mångfald i sektorerna jord- och skogsbruk, akvakultur samt fiske och turism (COP13, 2016), och i sektorerna hälsa, energi och gruvdrift, tillverknings- och processindustri samt infrastruktur (COP14, 2018).

Företag involveras

Åtgärds mål 15 säger att alla företag och den finansiella sektorn ska uppmuntras och stöttas av regeringar att göra utvärderingar av och rapportera på hur deras aktiviteter påverkar och påverkas av biologisk mångfald. Särskilt de största och transnationella företagen med stor påverkan på natur och miljö ska göra detta, liksom att rapportera om sin påverkan i alla värdekedjor och pro-

Foto: Victoria Alexandrova/Unsplash

"Målet handlar också om hur medborgare i alla länder ska få möjligheten att göra mer hållbara konsumentval för att minska negativ påverkan av konsumtion och produktion på natur och biologisk mångfald."

duktionsled för att på så sätt fanga upp mindre företag med lägre kapacitet att ta fram omfattande rapportering. Företagen uppmanas även rapportera om hur de delat vinster från användningen av genetiska resurser på ett rättvist sätt, exempelvis i form av ekonomiska vinster eller andra nyttor, till de länder eller urfolk och lokala samhällen som äger den genetiska resursen. Företagen ska även se till att konsumenter har tillräckligt med information för att fatta miljömässigt hållbara val. Syftet med mål 15 är att åtgärderna ska leda till att den negativa påverkan på biologisk mångfald från den privata sektorns aktiviteter minskar och den positiva ökar, och att stödda hållbara produktionsalternativ och -mönster. Under förhandlingarna vid COP15 fick mål 15

särskild uppmärksamhet från representanter för företagssektorn i sammanslutningen "Business for Nature", som gärna hade sett att det fanns krav i mål 15 på obligatorisk rapportering för alla företag. Målet står nu formulerat som att det finns krav på företag ("are required") att rapportera.

Minskning av fotavtrycket

Åtgärds mål 16 pekar på ohållbara konsumtionsmönstrets påverkan på natur och biologisk mångfald, och handlar om att stödja medborgare att göra konsumtionsval som inte skadar natur och ekosystem, exempelvis genom att se till att medborgare får tillgång till utbildning och information om mer miljömässigt hållbara alternativ. Målet strävar efter att minska det globala så kallade "fotavtrycket" av konsumtion till år 2030, samtidigt som det globala matsvinnet ska minskas till hälften, och överkonsumtionen i världen och produktionen av avfall ska minskas avsevärt. I målet finns även en hänvisning till att det ska ske enligt principen om Moder jord, som är en princip som vissa länder och regioner använder, framför allt Latinamerika, för att visa på den fysiska och andliga relationen mellan människor och planeten som vi bor på.

Biosäkerhet

Åtgärds mål 17 omfattar både de risker och potentiell negativ påverkan på biologisk mångfald som kan uppstå vid användning av genetiskt

modifierade organismer (GMO) och den potentiella nytta som bioteknologi kan ge i form av nya metoder för bevarande och hållbar användning av biologisk mångfald. Även vikten av en rättvis tillgång till forskning om bioteknologi likaväl som tillgång till information om risker betonas. Målet har som syfte att se till att alla länder har kapacitet att reglera, hantera eller kontrollera risker för biologisk mångfald som är associerade med användning av GMO, vilket i praktiken innebär att länder ska kunna implementera konventionens underavtal om biosäkerhet (Cartagenaprotokollet).

Kunskap om biologisk mångfald

Åtgärds mål 21 omfattar målsättningen att se till att den bästa tillgängliga kunskapen om bevarande och hållbar användning av biologisk mångfald finns tillgänglig för beslutsfattare och allmänhet. Detta ska möjliggöra effektiva och rättvisa beslut om styrmetoder och deltagandeformer i förvaltning av biologisk mångfald, samt stärkt medvetande, kommunikation, utbildning, forskning om och övervakning av biologisk mångfald. I målet ingår även traditionell kunskap, innovationer, praktiker och teknologier som ägs av urfolk och lokala samhällen, men med en tydlig regel att denna typ av kunskap endast kan användas av allmänhet, företag och beslutsfattare efter fritt och informerat förhandsmedgivande (Free Prior and Informed Consent, FPIC) från kunskapsägarna. •

Mette Svejgaard på regeringskansliet, och Frans Perez, delegationsledaren från Schweiz lyssnar på partsmötets ordförande Huang Runqiu.

LÄS MER:

SDG12 om hållbar konsumtion och produktion:

sdgs.un.org/goals/goal12

Tidigare beslut om sektorsintegrering: jord- och skogsbruk, akvakultur, fiske och turism (Decision XIII/3), hälsa (Decision 14/4), energi, gruvsdrift, tillverknings- och processindustri och infrastruktur (Decision 14/3).

www.cbd.int/decisions/

Information om det ekologiska fotavtrycket från "Global Footprint Network":

www.footprintnetwork.org

Mother Earth Principle, erkänd av IPBES (den vetenskapliga plattformen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster):

www.ipbes.net/glossary/mother-earth

TEXT:

Linnea Sundblad,
handläggare för biologisk
mångfald, EU-enheten,
Naturvårdsverket

Foto: Naturvårdsverket

LÄS MER:

Sametingets kunskapsmaterial om traditionell kunskap och biologisk mångfald: www.sameetinget.se/kunskapsmaterial-traditionell-kunskap

Malmer, P., Tengö, M. (2020). *Including a human rights-based approach in multilateral environmental agreements*

swed.bio

CBD Women Caucus: Key resources on the gender and biodiversity nexus. Pdf på webbplatsen women4biodiversity.org

International Indigenous Forum on Biodiversity: iifb-indigenous.org

Local Biodiversity Outlooks och mer material: localbiodiversityoutlooks.net

Foto: AIPP, Thailand.

I det nya ramverket har urfolks och lokala samhällens, kvinnors och ungdomars deltagande och rättigheter en viktig roll. En tematisk workshop om biologisk mångfald och mänskliga rättigheter inom ramverket hölls som en del av förhandlingsprocessen. Här besöker deltagarna en by där Karenfolket i norra Thailand praktiserar traditionell hållbart sedvanebruk i ett kulturellt skyddat område.

Deltagande och rättigheter

Det nya ramverket innebär en stärkt roll för urfolk och lokala samhällen, jämställdhet och mänskliga rättigheter.

I det nya ramverket har urfolk och lokala samhällen fått en mer framträdande roll i jämförelse med Aichimålen. Övervägandena för implementering inleds med erkännande av deras bidrag till bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald, tillsammans med relaterade rättigheter genom urfolksdeklarationen och lagstiftning om mänskliga rättigheter. Vidare anges att ramverket ska genomföras med en människorättsbaserad ansats (human rights based approach), och beslutet erkänner rätten till en ren, hälsosam och hållbar miljö. Mer specifika formuleringar om betydelsen av traditionell kunskap och mark och vatten som brukas av urfolk och lokala samhällen, samt skydd och respekt för hållbart sedvanebruk har inkluderats tvärgående i ett flertal åtgärdsområden som 1, 3, 5, 9, 13, 19 och 21.

Åtgärdsområde 22 handlar om urfolks och lokala samhällens, kvinnors och ungdomars delaktighet i beslutsfattande om biologisk mångfald. Inkluderande processer, traditionell kunskap, kultur och tryggade rättigheter till mark och resurser är viktiga för att skydda biologisk mångfald. Nya element i förhållande till Aichimålen är vikten av tillgång till information och rättskipning, samt skydd av miljö- och människorättsförsvare.

Åtgärdsområde 23 är nytt och syftar till att säkra

jämställdhet i genomförandet av ramverket. Kvinnor och flickor ska ha lika rättigheter som män till land och naturresurser, och samma möjligheter till fullt deltagande och ledarskap i beslutsfattande om biologisk mångfald på alla nivåer.

COP15 antog även en jämställdhetsplan som tagits fram i ett samarbete mellan parter, kvinnonätverk och relevanta institutioner engagerade i biologisk mångfald. Den knyter an till det nya mål 23 om jämställdhet, och utgör en viktig länk mellan skydd och hållbart nyttjande av biologisk mångfald, jämställdhet och kvinnors och flickors rättigheter.

Ett nytt arbetsprogram för artikel 8j, om urfolk och lokala samhällen och traditionell kunskap ska nu färdigställas för att genomföras integrerat i det nya ramverket. Det handlar bland annat om att utveckla och stödja in situ-bevarande och traditionellt sedvanebruk, att utveckla indikatorerna för traditionell kunskap och meningsfullt deltagande, och att stärka erfarenhetsutbyte mellan positiva exempel.

Samarbetet mellan CBD, Unesco och en bred koalition av organisationer om att synliggöra och stärka länkarna mellan natur och kultur förnyades. Det ska bland annat bidra till att hejda förlusten av mångfalden av såväl natur som kultur samt stärka dialogen mellan kunskapssystem. •

TEXT:

Pernilla Malmer,
senior rådgivare,
SwedBio, Stockholm
Resilience Centre,
Stockholms universitet

Planering, övervakning, rapportering och utvärdering

En kedja är som bekant inte starkare än sin svagaste länk, vilket kan sägas gälla även för globala ramverket. En viktig orsak till att Aichimålen inte nåddes var att det inte fanns någon effektiv mekanism för uppföljning. Därför utvecklades under COP-15 ett övervakningsramverk och uppföljningsmekanismer för genomförandet av målen i det nya ramverket.

För att följa upp hur parternas genomförande framskrider mot målen i det nya ramverket behöver övervakning löpande ske, till exempel likt den miljöövervakning som utförs i Sverige, och periodvis avstämningar göras där resultaten sammanställs globalt och bedöms.

Övervakningsramverket består av ett antal indikatorer på olika nivåer för att mäta måluppfyllelsen: huvudindikatorer som täcker ett urval av de viktigaste komponenterna i tillståndsmål och åtgärds mål, komponentindikatorer för övriga komponenter, samt komplementindikatorer för mer detaljerade analyser. Alla parter förväntas använda huvudindikatorerna i sin rapportering. För att täcka vissa delar av målen som inte kan mätas kvantitativt föreslogs att parterna istället ska svara ja eller nej på frågor, exempelvis om ett visst instrument införts. Några av de beslutade indikatorerna var sådana som redan finns och används, exempelvis IUCN:s rödlistaindex, medan nya tillkom, till exempel en indikator för genetisk diversitet som bland annat svenska forskare tagit fram och Sverige med flera förespråkade i förhandlingarna.

Ambitionen var att anta ett system där alla mål och åtgärds mål har en huvudindikator, men det fanns dessvärre inte tillräckligt med färdigutvecklade indikatorer för att uppfylla detta. Därför inrättades en expertgrupp, Ad Hoc Technical Expert Group, som ska arbeta vidare med indikatorerna till COP16 för att färdigställa systemet.

Parterna ska uppdatera sina nationella strategier och åtgärdsplaner (NBSAP), och genom en standardiserad mall redovisa bland annat nationella mål och användning av indikatorer, så att de svarar mot målen i ramverket, och skicka

in dessa till CBD-sekretariatet innan COP16. Beslutet framhäver bland annat det viktiga i att nationella strategier och planer säkerställer ett samhällsövergripande engagemang för att nå målen.

Nationell rapportering baserat på främst övervakningsdata från indikatorerna ska ske enligt en standardiserad mall senast i februari 2026, och i juni 2029. Rapportering är sedan tidigare en skyldighet, men nu har nya mallar utvecklats med bland annat indikatorredovisningen och andra krav som följer av de nya besluten.

Parternas inskickade NBSAP/nationella mål ska ingå i en global analys vid COP16 (och efterföljande COP-möten) för att utvärdera de nationella målens bidrag till de globala målen, vilket ger möjlighet för parter att revidera sina mål vid behov.

En utvärdering av tillståndet för biologiska mångfalden och hur implementeringen av ramverket fortskrider mot målen ska ske vid COP17 (2026) och COP19 (2030). Detta baseras på de nationella rapporterna samt annan relevant information, till exempel bedömningar från IPBES, vetenskapliga publikationer, med mera. Baserat på dessa granskningar kan parterna vidta ytterligare åtgärder vid behov för att stärka genomförandet.

Uppföljningsmekanismen blev svagare än vad Sverige och EU argumenterat för. Förväntningarna var att beslutet skulle ge klarare direktiv till parterna att skruva upp åtgärdsarbetet om analyserna pekar på brister. Att ett 'paket' med huvudkomponenterna för övervakning och uppföljning beslutades är ändå en framgång och en klar förbättring jämfört med tidigare. Vissa delar kvarstår dock att slutföra till COP16, till exempel några rapporteringsmallar, och att utveckla fler huvudindikatorer. •

Illustration: Fredrik Scarkeppel

Foto: Naturvårdsverket

TEXT:

Thomas Lyrholm,
Naturvårdsverket

FAKTA

EU:s samlade nationella delegationer firar att det nya ramverket antagits av COP15. EU förhandlade hela ramverket koordinerat, det vill säga att vi hade enats om en gemensam position, som fördes fram av EU:s ordförandeland, som vid detta möte var Tjeckien, tillsammans med EU-kommissionen. Även vid genomförandet av alla nya åtaganden kommer samarbetet inom EU att vara viktigt.

Foto: Peter McCabe/ EU-kommissionen

Nationellt genomförande av ramverket

Ett beslut vid ett partsmöte, som beslutet om ett nytt globalt ramverk för biologisk mångfald, innebär att konventionens parter gör åtaganden som måste omsättas i praktisk handling. Ett konventionsbeslut gäller inte som lag på nationell nivå; det är bara regeringen som gjort ett åtagande, inte myndigheter, organisationer, företag eller enskilda medborgare. Regeringen måste därför implementera (genomföra) konventionsbeslutet genom att stifta lagar, ge myndigheter instruktioner, och fördela resurser. Konventionens parter förväntas redovisa hur de planerar genomförandet i en nationell strategi och åtgärdsplan, och regelbundet rapportera om vidtagna åtgärder och uppnådda resultat till konventionens sekretariat. Sekretariatet sammanställer sedan en rapport som beskriver det samlade resultatet av parternas ansträngningar. Den senaste rapporten, Global Biodiversity Outlook 5, analyserade utfallet år 2020, det år Aichi-målen skulle vara uppnådda.

och förtydligades efter partsmötet 2010. Generationsmålet ger den svenska miljöpolitiken riktning och är vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället. Miljökvalitetsmålen beskriver det önskade tillståndet för ett antal olika miljöaspekter, och etappmålen fokuserar på åtgärder som måste vidtas för att miljökvalitetsmålen ska nås. Alla miljömål följs upp regelbundet, genom omkring 80 olika indikatorer, som mäter olika miljöfaktorer, och med fördjupade utvärderingar vart fjärde år. Den senaste fördjupade utvärderingen presenterades i januari 2023 (Naturvårdsverket Rapport 7088). Sverige har också regelbundet lämnat in nationella rapporter till konventionssekretariatet, den senaste i mars 2019.

EU en part

Samtliga EU-länder är parter till konventionen, men även hela EU är en part. Vid ett partsmöte är de flesta dagordningspunkterna koordinerade på EU-nivå, vilket innebär att EU-länderna har en gemensam position, och EU:s ordförandeland förhandlar för hela unionen, tillsammans med EU-kommissionen. Även i genomförandet av konventionen är EU en viktig aktör, eftersom mycket av den lagstiftning som implementerar konventionen är EU-gemensam, liksom många beslut om resursfördelning. Samarbetet inom EU gör det enklare för medlemsstaterna att effektivt leva upp till sina åtaganden under konventionen. •

TEXT:

Torbjörn Ebenhard,
forskningsledare vid CBM,
förhandlare för EU
under COP15

Foto: Annika Berg

Sveriges miljömål

Efter partsmötet år 2010, då Aichimålen till 2020 beslutades, reviderade Sveriges regering sin tidigare strategi för biologisk mångfald, genom en proposition (2013/14:141) som antogs av riksdagen. Sedan tidigare fanns också de svenska miljömålen, som består av ett generationsmål, 16 miljökvalitetsmål och en uppsättning etappmål, och de uppdaterades

Sveriges genomförande av COP15-besluten

Redan under nästa år ska Sverige rapportera till CBD-sekretariatet på vilket sätt vi kommer att arbeta för att uppfylla de nya målen för biologisk mångfald. Många olika aktörer kommer att behöva involvera sig i arbetet.

Besluten från COP15 är riktade mot stater och deras regeringar. Men inte bara – andra samhällsaktörer uppmanas också att bidra till genomförandet. Ser man på mål och åtgärder är det uppenbart att många behöver involvera sig för att det ska gå att stoppa och vända förlusten av biologisk mångfald. I mångt och mycket blir det då statens roll att både driva på och underlätta för aktörerna att vidta nödvändiga åtgärder.

Centralt för genomförande är de uppdaterade handlingsplaner som ska redovisas. I Sverige har Naturvårdsverket i uppdrag att lämna ett förslag till regeringen den 1 oktober 2023 om en nationell strategisk handlingsplan för biologisk mångfald, Sveriges NBSAP. Berörda myndigheter ska bistå i arbetet.

Sverige ska innan COP16, det vill säga någon gång under 2024, kommunicera sina nationella mål till CBD-sekretariatet så att det kan ingå i en bedömning om parterna sammantaget är tillräckligt ambitiösa för att nå de globala målen.

Samtidigt har miljömålsberedningen i upp-

drag att senast 2 december 2024 till regeringen föreslå en strategi med etappmål, styrmedel och åtgärder som bidrar till Sveriges åtaganden inom EU och internationellt för naturvård och biologisk mångfald samt upptag och utsläpp av växthusgaser inom markanvändningssektorn.

Uppdragets direktiv pekar på behovet att stärka kopplingen mellan klimatarbetet och arbetet med att nå mål för biologisk mångfald samt att reda ut målkonflikter däremellan. Som många har lyft fram blev det i och med COP15 en större uppmärksamhet och medvetenhet om biologisk mångfald bland organisationer och media.

Efter det att ramverket har antagits upplever vi en nyfikenhet från den finansiella sektorn över vad de nya målen innebär, och en vilja att bidra i arbetet. Kunskapen om att investeringar framöver behöver ta hänsyn till påverkan på biologisk mångfald som en del av sektorns riskbedömning, sprider sig. Att hänsyn till biologisk mångfald måste ingå som en självklar del i riskbedömningen kan visa sig vara ett av de viktigaste resultaten av COP15 på sikt. •

Stora delar av den svenska förhandlingsdelegationen, och klimat- och miljöminister Romina Pourmokhtari, samlade till ett av de dagliga delegationsmötena.

TEXT:

Charlotta Sörqvist,
Sveriges chefsförhandlare
och delegationsledare
vid COP15,
samt ordförande för SBI3,
Naturmiljöenheten,
Klimat- och näringslivs-
departementet

Mette Svejgaard,
vice delegationsledare för
svenska delegationen
vid COP15,
Naturmiljöenheten,
Klimat- och näringslivs-
departementet

Foto: Sara Ställström

Foto: privat

SLU Artdatabanken: Låt de goda intentionerna förverkligas

De nya målen för biologisk mångfald inom Kunming-Montreal-ramverket är lite skarpare, lite mer konkreta än tidigare. Inte minst ställs det större krav på uppföljning och rapportering. Det finns därmed goda förutsättningar att förverkliga de intentioner som världens samlade länder ger uttryck för. Nu är alla väsentliga verktyg framlagda, och det är dags att börja göra jobbet.

Visst kan man få en känsla av déjà-vu när man läser detta nummer av Biodiverse, om man har följt det internationella miljöarbetet någon längre tid.

Eller för den delen om man har Biodiverse nr 3/2002, och nr 1/2011 färskt i minne. Då, 2002, skrevs det om framsteg i Johannesburg med tre nya mål för biologisk mångfald till 2010 och 2012. Och 2011 handlade hela Biodiverse om "Efter Nagoya" och behandlade bland annat Aichi-målen i den strategiska planen för biologisk mångfald. Och nu har vi alltså det globala Kunming-Montreal-ramverket för biologisk mångfald. Inget nytt under solen, eller?

Jo, lite nytt är det allt. Visserligen kan man tycka att arbetet går onödigt långsamt. I Biodiverse nr 3/2002 konstaterades att det torde vara möjligt att avlägsna alla arter från rödlistan 2010 om alla insatser som hade identifierats skulle genomföras – så blev det uppenbarligen inte, och även rödlistan 2025 lär dessvärre vara långt ifrån tom. Men varje gång världens länder enas om en ny plan, ett nytt ramverk och nya mål blir det lite skarpare och lite mer konkret. Målen från Johannesburg fungerade bra som underlag för kommunikation om vikten av biologisk mångfald. Det ledde till en hel del funderingar om ekosystemtjänster och värdering, och diverse kampanjer kring biologisk mångfald år 2010. Bland Aichimålen 2011–2020 fanns olika mål som var betydligt mer konkreta än

tidigare och som föranledde exempelvis nya etappmål i det svenska miljömålssystemet. Mest uppmärksamhet fick kanske målet om att skydda land- och vattenområden, men även den genetiska mångfalden fick ta större plats än tidigare. Också de statliga anslagen till naturvården ökade starkt. Och i det nya Kunming-Montreal-ramverket är framförallt vissa av åtgärdsmålen ytterligare konkretiserade och skärpta. Dessutom enades världens länder nu om ett ramverk för övervakning och uppföljning som är betydligt mer utvecklat än tidigare.

Indikatorer som verktyg

Uppföljningen baseras på "ett litet antal" indikatorer (26 headline indicators) som vid behov kan kompletteras med andra indikatorer eller mått. Bland indikatorerna finns sådana som vi redan använder i Sverige, till exempel i miljömålssystemet eller i befintlig rapportering till EU. Rödlisteindex, omfattningen av områdesskyddet och nationell finansiering av naturvård är exempel på sådana. Andra indikatorer är sådana där det finns en utvecklad metodik och som redan används i vissa andra länder, men som hittills inte har använts i Sverige. Exempel på sådana är rödlistan för ekosystem samt utbredningen av naturliga ekosystem. För ett tiotal indikatorer saknas än så länge en utvecklad metodik. En expertgrupp ska inom ramen för Konventionen om biologisk mångfald utveckla dessa indikatorer så att de kan användas för uppföljning av målen. Dessa

TEXT:

Mark Marissink, chef,
SLU Artdatabanken

Foto: Johan Samuelson

indikatorer kan exempelvis handla om omfattningen av ekosystemtjänsterna, monetär och icke-monetär nytta av användningen av genetiska resurser samt privat finansiering av naturvård, men även arealen under restaurering.

Mer övervakning och konkret miljöarbete

Sammantaget kräver Kunming-Montreal-ramverket och dess indikatorer en rejäl satsning inte bara på åtgärder, utan också på övervakning och uppföljning även i ett relativt väl undersökt land som Sverige. Det gäller till och med för vissa befintliga indikatorer. Det är ytterst få, om några, arter eller ekosystem där vi har en systematisk övervakning, för att inte tala om heltäckande. Jag tror därför exempelvis att vi i dag skulle ha svårt att sätta en siffra på indikatorn om andelen populationer inom arter med en genetiskt effektiv populationsstorlek över 500. Det behövs också fortsatt konceptuellt arbete för att införliva indikatorerna i de svenska systemen och tolka dem i svenskt perspektiv. När det gäller rödlistan för ekosystem kan vi titta på grannländerna Norge och Finland, som redan har tagit fram denna information. Mätning av ekosystemtjänster är något som många har funderat på länge, inte minst inför utvärderingen av biologisk mångfald 2010, och som alltid visar sig vara en mycket komplex och situationsberoende fråga. Det är viktigt att följa arbetet som kommer att genomföras i CBD:s expertgrupp (likt som sker också i den mellanstatliga plattformen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, IPBES) för att se till att de metoder som tas fram fungerar även i Sverige.

Kommer vi att lyckas?

Under partsmötet i Montreal talade Sveriges miljöminister Romina Pourmokhtari om vikten av finansiering av åtgärder för biologisk mångfald och om behovet av omfattande miljöövervakning. I den svenska statsbudgeten för 2023 är det svårt att se avtryck av detta. Är man välvillig kan man konstatera att statsbud-

Foto: Carl Blomgren

Klimat- och miljöminister Romina Pourmokhtari berättar under en pressbriefing om förhandlingsläget vid FN:s konferens om biologisk mångfald, CBD COP 15, på en pressbriefing. Till vänster i bild chefsförhandlare Charlotta Sörqvist.

Den svenska rödlistan är en lista över arter och deras hotstatus i Sverige. Den baseras på en bedömning av enskilda arters risk att dö ut från landet. Bedömningen görs utifrån internationellt vedertagna kriterier som baseras på flera olika riskfaktorer.

geten togs fram före partsmötet i CBD och under tidspress. Vi får verkligen hoppas – och arbeta för – att dessa goda intentioner får ett starkt genomslag i kommande budgetar. Annars är risken överhängande att vi vid utvärderingen av åtgärds målen 2030 återigen kan konstatera att nej, vi fixade det inte. Och det är en déjà-vu som jag verkligen hoppas att vi kan slippa. •

WWF: Dags att vända kurvan

Foto: WWF

Två år senare än planerat och efter tuffa förhandlingar har vi nu en global handlingsplan för den biologiska mångfalden med det övergripande målet att ”stoppa och vända förlusten av biologisk mångfald till 2030”. Att det nu finns ett gemensamt mål för naturen, motsvarande 1,5 gradersmålet för klimatet, är viktigt. Det ger tydlig riktning för agerande från alla samhällets aktörer och håller länder ansvariga.

WWF välkomnar den nya handlingsplanen, men frågan är förstas om den räcker för att nå det övergripande – och helt nödvändiga – målet att vända kurvan?

Det finns ett flertal mål och områden där vi önskat att planen varit starkare. Men det som är avgörande för om vi i framtiden ska se COP15 som en framgång, är att planen också genomförs fullt ut. Länderna måste nu satsa

på genomförandet på hemmaplan. Det kräver att hela regeringen och hela samhället agerar och ger detta högsta prioritet. Det finns ingen tid att spela – det är bara åtta år kvar till 2030!

För att vända trenden för den biologiska mångfalden behövs ökade naturvårdsinsatser. WWF välkomnar målen om att till 2030 skydda 30 procent av land, hav och sötvatten, att alla områden ska vara inom fysisk planering eller andra effektiva förvaltningsprocesser, att minst 30

procent av degraderade ekosystem ska vara under effektiv restaurering, och att den mänskligt orsakade utrotningen av kända hotade arter ska stoppas.

Drivkrafterna måste hanteras

Men enbart ökade naturvårdsinsatser räcker inte. Vi måste också hantera drivkrafterna bakom förlusten av biologisk mångfald. WWF hade velat se ett tydligt och mätbart mål om att halvera fotavtrycket från produktion och konsumtion. Det kom tyvärr inte med. Den nya planen är ändå tydlig om att konsumtionens globala fotavtryck ska minska, exempelvis genom att matsvinnet ska halveras och överkonsumtionen avsevärt minska. Men hur omställningen inom sektorer med stor påverkan på den biologiska mångfalden ska ske behöver utvecklas i de nationella planerna.

Genomförandet i fokus

Lika viktigt som ambitiösa mål är att säkra förutsättningar för genomförande. Det är därför glädjande att länderna enades om att till 2030 progressivt öka de ekonomiska resurserna för naturen till 200 miljarder dollar per år, varav 30 miljarder per år till utvecklingsländer, samt att stoppa eller styra om skadliga subventioner om minst 500 miljarder dollar årligen. WWF hade velat se en högre summa för stödet till utvecklingsländer och uppmanar länder att öka sina bidrag.

En lärdom från Aichimålen, där inte något av målen nåtts fullt ut, är att det behövs en stark mekanism för genomförande som håller länder ansvariga. Det är därför bra att planen nu innehåller ett mer systematiskt tillvägagångssätt där alla delar – planering, rapportering, utvärdering – finns med. WWF beklagar däremot att kravet på

...det behövs en stark mekanism för genomförande som håller länder ansvariga.

länderna att skala upp sina insatser om målen inte nås endast är frivilligt. Det måste vara obligatoriskt om man menar allvar med att målet ska nås.

Vad innebär målet att stoppa och vända förlusten av biologisk mångfald för Sverige?

Sveriges miljöminister uttryckte på COP15 i Montreal att regeringen vill se ett ambitiöst ramverk och en tydlig uppföljning av att genomförande sker och att målen nås.

Om regeringen menar allvar med att säkra att beslutade insatser också genomförs behöver europeisk och nationell politik nu utformas så att de effektivt levererar på de globala målen.

I Sverige vill vi gärna tro att vi ses av omvärlden som ett föredöme inom miljöområdet, men bilden av Sverige som föregångsland håller på att krackelera. Tyvärr har Sverige på senare tid tagit en rad beslut som går emot målen i handlingsplanen, och exempelvis aktivt motarbetat miljöambitioner inom EU som restaureringsförordningen och avskogningslagen.

Nationella mål

Nu måste Sverige visa ledarskap och ta fram en ambitiös nationell strategi och plan (allmänt kallat National Biodiversity Strategy and Action Plan, NBSAP) för hur Sverige ska genomföra sin beskärda del av de insatser som krävs för att nå planens mål och vända trenden till 2030. Nationella mål måste tas fram som är minst lika ambitiösa som de globala – exempelvis att till 2030 skydda 30 procent av

våra land hav och sötvatten, stoppa mänskligt orsakad utrotning av hotade arter och restaurera 30 procent av naturen, i Sverige.

Regeringen måste också avsätta tillräckliga ekonomiska resurser för att värna den biologiska mångfalden. Nyligen har regeringen tvärtom kraftigt minskat anslagen till skydd och skötsel av värdefull svensk natur och även aviserat en generell minskning av biståndsbudgeten. Här behöver regeringen ändra kurs och avsätta de medel som krävs för att nå målen till 2030.

Rapportering och uppföljning är också centrala delar för att säkra att målen nås, något miljöministern tydligt betonade under COP15. Att då samtidigt, på hemmaplan, kraftigt skära ner budgetposten för miljöövervakning, går stick i stäv med detta. Även här behöver regeringen tänka om.

Idag saknar svensk politik det helhetsgrepp som krävs för att bromsa naturkrisen. Om svenska politiker tar åtagandet om att stoppa och vända kurvan på allvar, behövs en samlad nationell plan för biologisk mångfald motsvarande klimathandlingsplanen. Där bör regeringen varje mandatperiod redogöra för vilka insatser de ska göra för att nå såväl internationella som nationella mål och åtaganden och specificera vilka resurser de avsätter för att nå dit.

Slutligen måste vi komma ihåg att den svenska naturen är beroende av hela planetens hälsa, och hur vi agerar i Sverige påverkar planeten. Den nya handlingsplanen ger en unik möjlighet att skapa en god framtid för naturen och kommande generationer. Men bara om den genomförs. •

TEXT:

Åsa Ranung,
senior policyrådgivare,
WWF

Foto: WWF

SLU Centrum för biologisk mångfald:

Sverige måste bidra till den globala räddningsplanen

Världen har ett nytt ramverk för arbetet med att rädda och stärka den biologiska mångfalden, grunden för vårt liv och välbefinnande. Men hur behöver nu Sverige arbeta för att de åtaganden som vi gjort verkligen efterlevs? Här är Torbjörn Ebenhards analys.

Den främsta anledningen till att världens länder misslyckades med att nå Aichimålen till år 2020 var att de inte satsade tillräckligt för att faktiskt genomföra den globala strategi de beslutat om. Det nationella genomförandet måste nu bli radikalt bättre, även i Sverige. Första steget är att revidera den svenska strategin för biologisk mångfald och se över vårt miljömålssystem, så att de faktiskt motsvarar ambitionen i det nya ramverket.

Ingen isolerad fråga

Den mellanstatliga plattformen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, IPBES, har visat att den biologiska mångfalden befinner sig i en global kris, vars lösning kräver en genomgripande samhällsomvandling. Det måste utgöra utgångsläget för Sveriges strategi. Det innebär att biologisk mångfald ska ses som en angelägenhet för hela regeringen, inte som en isolerad naturvårdsfråga, och att hela samhället måste bidra till genomförandet. Det kommer att ställa krav på nya processer för deltagande och delaktighet för samhällets olika aktörer, från myndigheter till företag

och enskilda medborgare.

Enligt Naturvårdsverket går det inte att nå det svenska generationsmålet och majoriteten av miljökvalitetsmålen till 2030, med nu beslutade åtgärder. I dagsläget saknas etappmål för biologisk mångfald, och de existerande etappmålen adresserar bara ett litet urval av de viktigaste miljöproblemen. Etappmål är den direkta motsvarigheten till det globala ramverkets åtgärdsplan, som talar om vad som ska göras, och till när. För vart och ett av de 23 åtgärdsplanerna behöver regeringen besluta om ett eller flera nya etappmål. För att mål ska styra effektivt måste de också följas upp; med nya etappmål behövs nya indikatorer som visar vad åtgärderna åstadkommer. Den svenska miljöövervakningen behöver också begrunda hur den ska kunna leverera data till de 26 nya globala huvudindikatorerna som varje land ska använda när de rapporterar till konventionens sekretariat. Hela detta arbete med nationell strategi, mål och uppföljning måste göras skyndsamt, eftersom Sverige måste redovisa resultatet senast vid partsmötet hösten 2024. Miljömålsberedningen har redan i uppdrag att föreslå en strategi med etappmål, styrmedel och åtgärder

som bidrar till Sveriges åtaganden för biologisk mångfald, men problemet är att detta ska redovisas först 2 december 2024, det vill säga efter nästa partsmöte.

Det svenska artskyddet behöver bli effektivare, så att nu rödlistade arter kan återhämta sig och nå livskraftiga populationer, med ett särskilt fokus på arternas genetiska mångfald. Den totala arean skyddade områden behöver utökas, i synnerhet för naturtyper som idag saknar gynnsam bevarandestatus, för ekosystem som är svåra att restaurera om de skulle förstöras, och för orörda ekosystem, till exempel kvarvarande skogar med lång kontinuitet. Samtidigt behöver konceptet ”andra effektiva areabaserade skyddsformer” utvecklas, så att även till exempel frivilliga avsättningar i skogsbruket skulle kunna räknas in i den totala arean skyddade områden.

Hållbart nyttjande

Ingen svensk sektor har tagit fram några operativa kriterier för vad hållbart nyttjande med avseende på biologisk mångfald faktiskt innebär, och ingen utvärdering av graden av hållbarhet kan redovisas. Det finns till exempel inget som visar att svenskt skogsbruk är hållbart med avseende på biologisk

mångfald, tvärtom pekar fakta på att så inte är fallet. Detta måste åtgärdas, annars kommer etiketten ”hållbart nyttjande” bara att betraktas som greenwashing. En svensk strategi för biologisk mångfald måste också samordnas med klimatarbetet, för att hitta synergier mellan klimat och biologisk mångfald, företrädesvis genom naturbaserade lösningar.

Exporterar miljöproblem

Sverige har åtagit sig att bevara och hållbart nyttja den egna biologiska mångfalden, men vi har även ett ansvar för vad som händer med biologisk mångfald i andra länder. Vi importerar varor, energi och tjänster, och ”exporterar” samtidigt miljökonsekvenserna i form av överexploatering, föroreningar och

IISD/ENB | Mike Muzurakis

Hela detta arbete med nationell strategi, mål och uppföljning måste göras skyndsamt, eftersom Sverige måste redovisa resultatet senast vid partsmötet hösten 2024.

klimatförändringar. Sverige måste minska detta ekologiska fotavtryck i världen, vilket innebär en minskad konsumtion, och krav på hållbarhet i hela kedjan från produktion av nyttigheter till saluförandet, både i Sverige och i utlandet. Sverige behöver också öka sitt stöd till andra länders genomförande av det nya ramverket, vilket kan ske på många olika sätt, inte bara genom penningbidrag.

EU-arbetet en tillgång

Mycket av det svenska genomförandet kan ske genom EU-samarbetet. EU:s strategi för biologisk mångfald, med dess olika nya redskap för att uppnå bevarande och håll-

bart nyttjande, är en värdefull plattform för samarbete. Alla 27 medlemsstater är parter i konventionen om biologisk mångfald, och alla har gjort samma åtagande att genomföra ramverket. Det är genom EU som Sverige kan bidra till målet att halvera riskerna från användningen av bekämpningsmedel, och minska avrinningen av gödningsämnen från åkrar. På samma sätt är EU-kommissionens föreslagna förordning om restaurering av utarmade ekosystem ett perfekt redskap för att nå målet om restaurering av 30 procent av ekologiskt utarmade områden. Här måste Sveriges riksdag och regering tänka om, och se EU:s miljöarbete som en tillgång, inte en påлага.

Alla mål i det nya ramverket är globala, och CBD-beslutet säger ingenting om hur ansvaret för att nå målen ska fördelas mellan parterna. Hur stor andel av de svenska utarmade ekosystemen ska vara under restaurering år 2030? Hur många procent av våra land- och vattenområden ska ha ett effektivt områdesskydd? Är det effektivare om Sverige ger bidrag till områdesskydd i andra länder istället för att öka den skyddade arean i Sverige? Hur stor del av de 20 miljarder dollar de rika länderna ska förse utvecklingsländerna med ska komma från Sverige? En sak är klar: det är CBM:s förhoppning att Sverige ska ligga i framkant med nationella åtaganden för biologisk mångfald, i både Sverige och världen. •

I förhandlingarna i Montreal deltog Torbjörn Ebenhard, då föreståndare för CBM. Han tillhörde den svenska förhandlingsdelegationen och var utlånad till EU:s ordförandeland Tjeckien, som förhandlare för EU. Han var huvudförfattare och förhandlare för mål A, och åtgärds-mål 1–8 i det nya ramverket för biologisk mångfald.

TEXT:

Torbjörn Ebenhard,
forskningsledare vid CBM,
förhandlare för EU
under COP15

Foto: Annika Berg

TILL SIST – NÅGRA KONFERENSTIPS

Håll utkik framöver!

Mitten av november i Uppsala

Mångfaldskonferensen 2023

om det nya globala ramverket
för biologisk mångfald

www.slu.se/mk23

Arr: SLU Centrum för biologisk mångfald

Nordiska konferensen för kulturspannmål 26–28 juni 2023

www.allkorn.se

Arr: Föreningen Allkorn, SLU,
Ekologiska lantbrukarna

26–27 APRIL FLORA- OCH FAUNAVÅRD

Den gröna ryggraden – en dag om EU och svensk naturvård

Anmäl dig här: slu.se/flofa

Tack till alla artikelförfattare i detta nummer:

Inkeri Ahonen

anna Axelsson

Torbjörn Ebenhard

Fredrik Granath

Thomas Lyrholm

Pernilla Malmer

Mark Marissink

Åsa Ranung

Linnea Sundblad

Mette Svejgaard

Charlotta Sörqvist

Malte Timpte

Jan Wärnbäck

Prenumerera på vårt nyhetsbrev

Vill du ha en digital påminnelse om när Biodiverse är på väg? Eller enbart läsa oss på webben? Gå in på www.slu.se/biodiverse och fyll i formuläret.